

koncepciói, ha más-más prioritások jegyében is, de azonos irányba mutattak, és a bevált francia-német együttműködés talaján, minden egymásnak feszülés ellenére, végül összeértek. A francia politika eredetileg alapvetően a valutaunió eszméjét követte. Nyugat-német részről ez a legkevésbé sem esett kézre. Hanem a politikai szövetségesülés kedvező hátszelet ígért a kelet-német állammal történő újraegyesüléshez, mint a lehetőség 1989 körül a készülődő, majd lezajló keleti felbomlás szemhatárán – történelmileg lényegében váratlanul – kirajzolódott (döntő pillanatként hatott Magyarország kapuvágása a vasfüggönyön). Így, a német fél a politikai unió vezérfonalán haladt. A varsói rendszer szétesése a pillanat hevében a politikai unió-terv dimenzióján belül is váratlan, új gondolkodni valót adott (biztonság, migrációs nyomás).

Számosan máig úgy vélik: a német újraegyesítés ára a nyugat-német márka feladása volt, vagyis, hogy az euro a német egyesítés „terméke”. Természetesen nem ez történt: a valutaunió ugyanis rég előkészületben volt, a német beleegyezés csupán késlekedett a Szövetségi Bank (egyszersmind a közvélemény) ellenállása okán, amikor egyszer csak előállt a német egyesítés páratlan lehetősége és kötelezettsége. Kohl kancellár épp eme, általa levezényelt nemzeti aktussal „vette meg” a társadalom beleegyezését a valutaunió-kérdésben. Egyesek szerint a kancellár eléggé „könnyelmű” volt ezzel, mások úgy látják: „szegény” ember kényszerhelyzetben cselekedett (ez utóbbi felhang csendül ki H. P. Schwarz 2012-ben megjelent Kohl-életrajzából). Ha kell, ma Kohl fejére száll az euro-övezet egész mai államadósság-válsága is: hogy-hogy nem látta a Maastrichti Szerződés időzített bombaként funkcionáló gyengéit?!

Az ismertetett tanulmány jeles történész-politológus szerzője mélyre merül a tervezetések, véleményütköztetések, részletegyeztetések, tárgyalások és informális tájékoztatások szerteágazó dokumentumanyagában. Tüzetes részletezéssel, sokoldalúan és elevenen idézi meg az unió megteremtésére lépésről-lépésre tett erőfeszítéseket. Hiteles történetiséggel rajzolódnak ki a szereplők portréi: Mitterrand elnöké, aki az egyes tárgyalási fordulóknál könnyen gyanakodni kezd, német partnerében mégis a végsőkig bizik, leszereli saját acsargó embereit; a mélyen elkötelezett Kohl kancelláré (öt újra és újra épp hazai ellenzékének manőverei fásasztják), és különböző mellékszereplőké. Látjuk minden irányú összekötő szerepé-

ben, egyben ötletgazdaként is Genscher külügyminisztert, a mindenkivel kötekedő Thatcher asszonyt dührohamaival, még egyszer Mitterrand-t, amint Gorbacsovot félti Kohl lankadatlan követelőzésétől (nehogy még a fejébe kerüljön engedékenysége, s a Kremlben átvegyék a hatalmat a keményvonalas tábornokok). Jobban értjük egyes tárgyalások zavarait a valódi szándékoktól időnként elváló politikai PR zavaró repüléseivel - akár Mitterrand, akár Kohl esetében, egy-egy új választási ciklus kampánya során (újraválasztásuk: 1988, illetve 1990).

„Testközelből” élhető meg a tanulmányban Kohl német egyesítési tervének első riadt, ellenséges fogadtatása akár francia részről is, még inkább az angol aggályok tükrében. Apróról-apróra végig kellett tárgyalni a mindenfelől követelt „biztosítékokat”. Rendkívüli erőfeszítéseket, sok visszafogottságot követelt meg, hogy a német egyesítés fel ne borítsa az európai folyamatot, s hogy abba inkább „szerves” módon beleférjen. Más oldalon Kohlnek belső ellenállással szemben kellett megvédenie az Odera-Neisse határvonal elismerését.

Politikai, gazdasági és monetáris közösség megteremtése – történelmi együttállásban az új német egység békés kivívásával: egyszeri lehetőségként adatott meg Európának és németségének. Helmut Kohl múlhatatlan történelmi érdeme, hogy meg tudta ragadni a lehetőséget.

Komáromi Sándor

A társadalmi integrációigény tükröződése jótékonyági alapítványok koncepcióiban a késő tizenkilencedik század prágai zsidósága körében

Niedhammer, Martina: Interreligiöse Stiftungen im jüdischen Bürgertum am Beispiel Prags in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. = Český časopis historický, 111. vol. (2013). 3. no. 563-578. p.

A társadalmi kirekesztettség lassú oldódása idején – a törvényi egyenjogúsítás feltételei mellett – a zsidó gazdasági-pénzügyi elit tagjai növekvő számban tették le névjegyüket olyan osztálytársadalmi szemhatáru-

jótekonysági alapítványok létrehívásával, amelyek átlépik a „zsidó-keresztény” választóvonalat, ezzel merőben új kört jelölve ki az izraelita kultusz kereteibe zárt felebaráti segítségnyújtás addigi gyakorlatához képest. A paradigma valamilyen arány szerint, végül paritásosan osztott formában jelölte ki a kedvezményezendő kört zsidó és keresztény rászorultak között. A megosztás kiinduló motívumát talán a történelmileg elnyomott, kitaszított, gyakran sarcolt zsidóság örökölt alázatában kell keresnünk, aminek talaján igyekszik az autochton környezet, illetve a hivatalosság jóindulatát „megnyerni” vagy akár „megvenni” (a vagyongezelést azonban még a kultuszközösségre bízták). A csehországi multietnikus viszonyoknak megfelelő további bontás – nyelvi, népnemzeti hovatartozás szerint – természetesen nem szerepelt a célkitűzésekben. E tekintetben a gyakorlat a cseh-német arisztokráciáéval volt egyívású: abban a szférában is osztársadalmi szemhatáron működött a jótekonyság.

A zsidó alapítványok változatos formában szélesítették a meglévő intézményes céltevékenységek (árvaházak, szegénykórházak, stb.) skáláját. L. Porges von Portheim textilgyáros például aranylakodalma alkalmából 1865-ben két-két munkaképtelenné vált „jóravaló” családapa vagy egyedülálló anya számára alapított járadékot. Egy másik gyáros 1870-ben elhunyt özvegye, Th. Wiener végrendelezett egy ca. 60 férőhelyes, nincstelen, idős egyedülállók befogadására alkalmas lakóépület megépítését illetően. A kialakítandó lakásokhoz a végakarát a 3-4 személyt befogadó lakószobához a közösségi otthonokban akkor megszokottaktól eltérően saját konyhát is rendelt, amivel alapvetően a zsidó vallásúak rituális igényeire volt tekintettel, ugyanakkor a többi lakónak is többlet komfortot nyújtott. A zsidó és nem zsidó lakók számára berendezendő lakrészeket egyébiránt külön épületszárnyon kellett elhelyezni.

Az alapítványok egyéni motiváltsága lehetett sokféle, egymástól különböző. Közös bennük azonban a zsidó identitás társadalmi-közéleti integrációvágyának és -törekvésének kifejezése. Ez az integráció még messze volt befejezettségtől. Ennek megfelelően a megsegítendőek körében a zsidó körnek kijelölt helye van, s csak felerészt kerül a képbe a nem zsidó hányad. Csak 10-20 évvel később, amikor az integrálódás befejezettnek látszott, vált feleslegessé a megosztás, mint L. Lämél, 1867-

ben elhunyt bankár örököseinél, akik 1879-ben lakbér-hozzájárulásra hoznak létre alapítványt – „hitbéli hovatartozásra és nemzetiségre tekintet nélkül”. A továbblépés generációs váltásként is értékelhető, de mögötte az integrálódás időbeli előrehaladása a lényeg. Az új szakaszban bővül tovább az alapítványozás témaköre is – a művészet és a kultúra területét célba véve, ahol a felgyülemlett zsidó vagyoni birtokosai és örökösei szerteágazó, olykor megszállott műpártolásba fognak Prágában és másutt az adott társadalmi összesség hasznára és gyönyörűségére.

Komáromi Sándor